

Ongewenste effecten van het preferentiebeleid bij substitutie van de anticonceptiepil

Door: S.M. Koevoets Student Famakunde Hogeschool Utrecht in uitvoering van lectoraat Innovatie van Zorgprocessen in de Farmacie te Utrecht

Abstract

Doelstelling: In kaart brengen van het aantal klachten/bijwerkingen na substitutie van de anticonceptiepil in Nederland en hoe vrouwen met deze klachten/bijwerkingen zijn omgegaan nadat ze hebben plaats gevonden.

Methode: Dit onderzoek bestaat uit een deskresearch en een surveyonderzoek. Allereerst is er een deskresearch verricht om informatie te verzamelen over de problematiek rondom de ongewenste effecten van het preferentiebeleid. Na het deskresearch is een kwantitatief survey onderzoek uitgevoerd, waarbij een online enquête met 11 meerkeuze vragen is verspreid via sociale media. Deze enquêtes zijn ingevuld door 144 vrouwen.

Resultaten: Uit het artikel van het deskresearch blijkt dat er na substitutie van de anticonceptiepil klachten optreden. Bij het Lareb zijn er tot augustus 2012 149 meldingen binnengekomen van verschillende bijwerkingen. De drie belangrijkste zijn: hoofdpijn, buikpijn en doorbraakbloedingen. Uit het surveyonderzoek is gebleken dat 19% last had van bijwerkingen na substitutie van de anticonceptiepil. Hierbij waren de 3 belangrijkste bijwerkingen buikpijn, hoofdpijn en stemmingswisselingen. De opgevraagde informatie van het Lareb laat zien dat bij 31 meldingen, er 27 verschillende klachten zijn opgetreden.

Conclusie: Uit dit onderzoek blijkt dat er bij 83% van de vrouwen is gesubstitueerd. Van hen heeft 19% last gehad van ongewenste effecten/bijwerkingen. Deze klachten bestaan voornamelijk uit: hoofdpijn, buikpijn, doorbraakbloedingen en stemmingswisselingen. De vrouwen waarbij substitutie heeft plaatsgevonden zijn verschillend omgegaan met hun klachten. Meer dan de helft is gestopt met het gebruik van de anticonceptiepil en 19% is naar de huisarts gegaan.

Kernboodschappen

- Bij 83% van de vrouwen is de anticonceptiepil gesubstitueerd, van hen heeft 19% last gehad van bijwerkingen.
- De meest voorkomende bijwerkingen door substitutie van de anticonceptiepil zijn: hoofdpijn, buikpijn, stemmingswisselingen en doorbraakbloedingen.
- Vrouwen gaan verschillend om met de bijwerkingen door substitutie van de anticonceptiepil, de meeste vrouwen zijn gestopt met het gebruik van de pil of hebben geen actie ondernomen.

Inleiding

Het preferentiebeleid wordt sinds 2007 in stand gehouden door zorgverzekeraars die ervoor kiezen de goedkoopste versie van een geneesmiddel te vergoeden in plaats van het merk (spécialité) geneesmiddel. Van substitutie wordt gesproken als men een ander merk krijgt van het zelfde

geneesmiddel (KNMP, 2014). Dit kan zijn van spécialité (merk geneesmiddel) naar generiek (geneesmiddel op stofnaam), maar ook van het ene naar het andere generieke merk (KNMP geneesmiddel informatie centrum, 2013) (Buurma, Beudeker, de Jong-van den Berg, & Leufkens, 2009). Dit onderzoek gaat over de ongewenste effecten van het preferentiebeleid (substitutie) bij de anticonceptiepil. Uit onderzoek blijkt dat er klachten of bijwerkingen kunnen ontstaan na substitutie bij de anticonceptiepil (Ansbacher, 2000). Substitutie bij de anticonceptiepil wordt afgeraden door het KNMP, dit wordt afgeraden doordat vrouwen door verandering van de strip (bv. dag aanduiding) in verwarring gebracht kunnen worden (KNMP geneesmiddel informatie centrum, 2013). Uit onderzoek van het Lareb (Nederlands instituut voor bijwerkingen) blijkt dat er verschillende bijwerkingen zijn geregistreerd na substitutie van de anticonceptiepil (o.a. doorbraakbloedingen, hoofdpijn en buikpijn) (Lareb, 2013). Door de invoering van het

preferentiebeleid wordt de anticonceptiepil gesubstitueerd in de apotheek (KNMP, 2014). Het lectoraat Innovatie van Zorgprocessen in de Farmacie heeft nog geen inzicht in de ongewenste effecten van het preferentiebeleid en in hoe vrouwen omgaan met deze ongewenste effecten. De onderzoeksvraag luidt als volgt: Welke ongewenste effecten treden er op na substitutie bij de anticonceptiepil en hoe gaan vrouwen hiermee om?

Methode

Design

De methode die wordt gehanteerd bij dit onderzoek is een deskresearch en een kwantitatief surveyonderzoek (enquête). Om inzicht te krijgen in de problematiek van het onderzoek heeft er eerst een deskresearch plaatsgevonden. Deze gevonden resultaten zijn gebruikt om het onderzoek vorm te geven en de enquête op te stellen. Er is voor een kwantitatief survey onderzoek gekozen om zo veel mogelijk vrouwen te kunnen benaderen die de anticonceptiepil gebruiken en daardoor veel informatie te kunnen verzamelen. Om de resultaten van het deskresearch en het surveyonderzoek aan te vullen is er ook schriftelijk informatie opgevraagd bij het Lareb. Deze informatie zal gaan over de meldingen die zijn binnengekomen na 2012, omdat door het onderzoek van Lareb al aan informatie (o.a. meldingen) is gekomen tot en met 2012.

Meetinstrument

Omdat dit onderzoek kwantitatief is, is er gekozen om de doelgroep te enquêteren. De enquête is geheel anoniem afgenomen en is door de website ThesisTools online gezet (ThesisTools, sd). Het voorgaande deskresearch is gebruikt om de enquête op te stellen. De enquête bestaat uit 11 vragen (zie bijlage 1) die gaan over de ongewenste effecten van substitutie, hoe de vrouwen geïnformeerd zijn over de substitutie, de ondernomen acties van de vrouwen en hoe ze hiermee zijn omgegaan. Bij de laatste deelvraag is er gekeken wat er over substitutie bij de anticonceptiepil bekend is bij het Lareb. Hiermee zijn de gegevens van het deskresearch en surveyonderzoek aangevuld.

Selectie en Beschrijving deelnemers

De personen die aan het onderzoek hebben deelgenomen zijn vrouwen die de anticonceptiepil al gebruikten. In Nederland zijn dit in totaal ongeveer 1,8 miljoen vrouwen (Stichting Farmaceutische Kengetalen, 2013). Met een

steekproefcalculator is berekend dat er, voor 75% betrouwbaarheid van de resultaten, minimaal 132 respondenten nodig zijn (Rasoft. Inc., 2013). De vrouwen zijn selectief benaderd. Omdat de 1,8 miljoen vrouwen die de anticonceptiepil gebruiken, verspreid wonen over heel Nederland en niet via één centraal punt te bereiken zijn. Het aselect bereiken van 1,8 miljoen vrouwen is daarom erg lastig. De enquête heeft drie weken online gestaan en is door middel van sociale media verspreid.

De informatie die schriftelijk is verkregen van het Lareb zijn alle gegevens (o.a. meldingen) vanaf 2012. Het Lareb heeft toestemming gegeven voor het gebruik van deze gegevens in het onderzoek.

Resultaten

Populatie/respons

In totaal hebben 144 vrouwen de enquête ingevuld. Het is niet bekend hoeveel vrouwen de enquête online hebben gezien en niet hebben ingevuld (non respons). Dit komt doordat de website waar de enquête online is gezet deze functie niet ondersteunt.

De bijwerkingen die vrouwen hebben gemeld na substitutie van de anticonceptiepil zijn schriftelijk opgevraagd bij het Lareb en gebruikt als resultaat voor dit onderzoek.

In de tabellen van het onderzoek is met de letter n aangegeven hoeveel vrouwen de vraag hebben beantwoord. Wanneer het teken: “#” staat aangegeven, betekent dit hoe vaak de vraag is beantwoord door de respondenten. Dit wordt toegepast bij meerkeuze vragen.

Resultaten enquête

De enquête is door 144 vrouwen ingevuld. Van hen heeft 64% een leeftijd tussen 18 tot 24 jaar. 4,86% is jonger dan 18 jaar, 2,08% is ouder dan 40 jaar en slechts 1 vrouw heeft de leeftijd van 31 tot 35 jaar. De vrouwen gebruiken verschillende soorten anticonceptiepillen. Het grootste deel van de respondenten gebruikt het generieke geneesmiddel ethinylestradiol/levonorgestrel (n=42). Daarnaast gebruiken 23 vrouwen het spécialité geneesmiddel Microgynon 30 (zie bijlage 2 voor de verschillende anticonceptiepillen die werden gebruikt). Bij ruim 83% van de respondenten (118 van de 144) is de anticonceptiepil gesubstitueerd.

De schriftelijk opgevraagde gegevens van het Lareb geven weer dat de klachten zijn ontstaan na substitutie van de anticonceptiepil. Er zijn gegevens

van 29 vrouwen ontvangen. De vrouwen gebruiken verschillende soorten anticonceptiepillen, waarvan de meerderheid, ruim 58% (n=29) het generieke geneesmiddel ethinylestradiol/levonorgestrel 30/150 gebruiken.

Ongewenste effecten

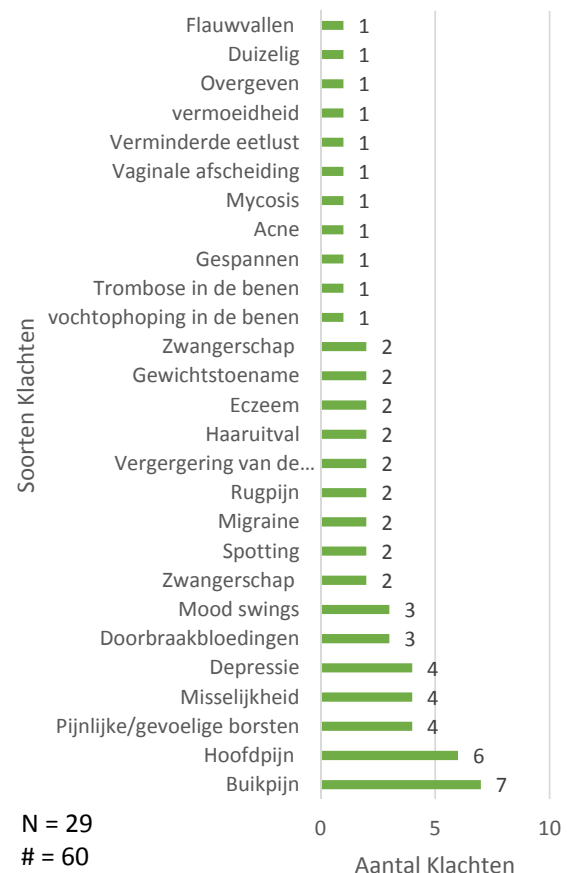
Tijdens het deskresearch blijkt uit een artikel van het Lareb dat er tot augustus 2012, 149 meldingen van bijwerkingen zijn binnengekomen na substitutie van de anticonceptiepil. Bij 55 van deze meldingen was er sprake van een doorbraakbloeding. De overige bijwerkingen die zijn gemeld staan weergegeven in tabel 1. (Lareb, 2013)

Tabel 1. Aantal meldingen uit onderzoek van het Lareb. Et al: Lareb. (2013, 02). Overview of reported adverse drug reactions in association with. Opgeroepen op 10 01, 2014, van Lareb: http://www.lareb.nl/Signalen/KWB_2012_4_su bst.aspx

Aandoening aan/van:	Meest genoemde bijwerkingen	Aantal meldingen
Maag-darm stelsel	Buikpijn, misselijkheid	42
Zenuwstelsel	Hoofdpijn	42
Huid	Acne en uitslag	36
Psychiatrisch	Stemmingswisselingen en depressie	27
Geslachtsorganen en borsten	Pijn aan de borsten en te lang aanhoudende menstruatie	25

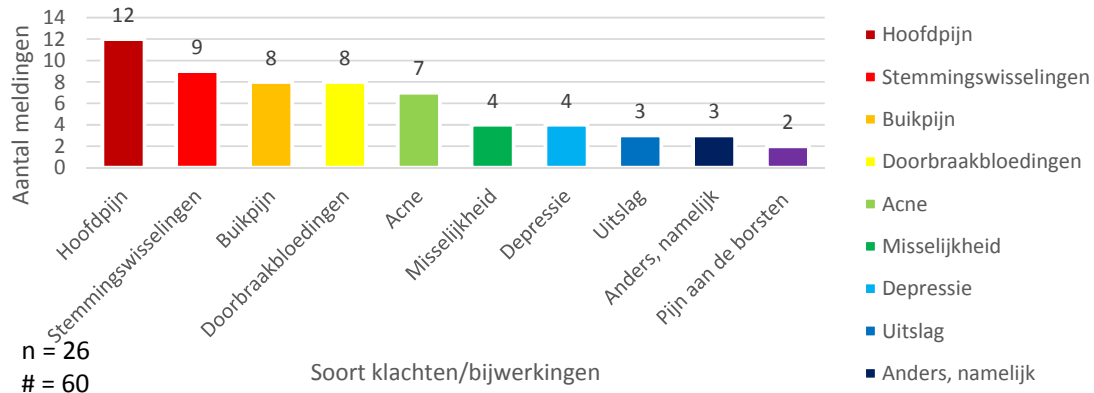
De schriftelijk opgevraagde gegevens van het Lareb laten zien dat er verschillende klachten zijn ontstaan bij gebruik van de anticonceptiepil. In totaal zijn er 27 verschillende klachten gemeld. In figuur 1 staat aangegeven om welke klachten het gaat en hoe vaak deze zijn voorgekomen.

Figuur 1: Aantal geregistreerde bijwerkingen bij substitutie na de anticonceptiepil bij het Lareb

Uit het surveyonderzoek blijkt dat 27 van de 144 respondenten hebben aangegeven dat ze last hebben van klachten of bijwerkingen na substitutie van de anticonceptiepil. 26 vrouwen hebben laten weten om wat voor klachten het gaat. In figuur 2 kan men zien om welke klachten of bijwerkingen het gaat. Bij het antwoord; "Anders, namelijk" zijn de volgende klachten of bijwerkingen gemeld: meer puistjes, gewichtstoename, verergering hirsutisme (haargroei), schimmel infectie en menstruatie begint te laat.

Figuur 2: Soort klachten/bijwerkingen na substitutie bij de anticonceptiepil

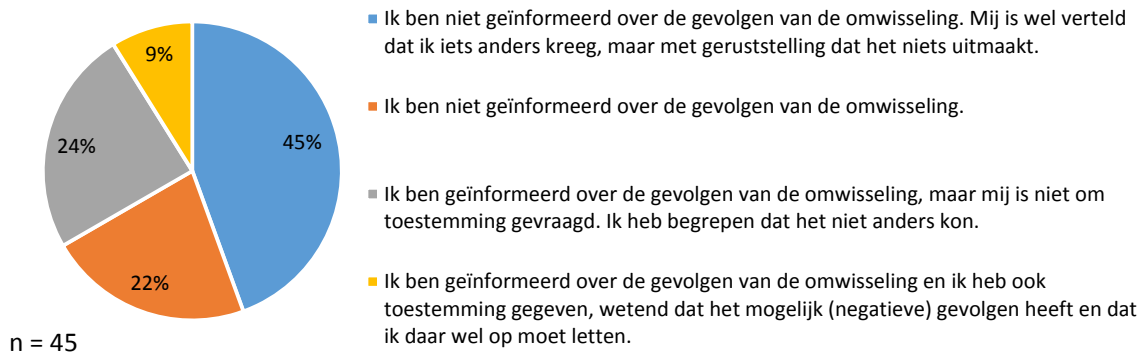
Hoe zijn de vrouwen geïnformeerd

Aan de respondenten is gevraagd of zij geïnformeerd zijn over de substitutie. Hierbij geeft bijna 42% (n=117) aan dat zij geïnformeerd zijn over de substitutie. Waarvan ruim 93% (n = 46) aangeeft dat ze geïnformeerd zijn door de apothekersassistente/apotheker. Het overzicht (figuur 3) laat zien op welke manieren de respondenten zijn geïnformeerd.

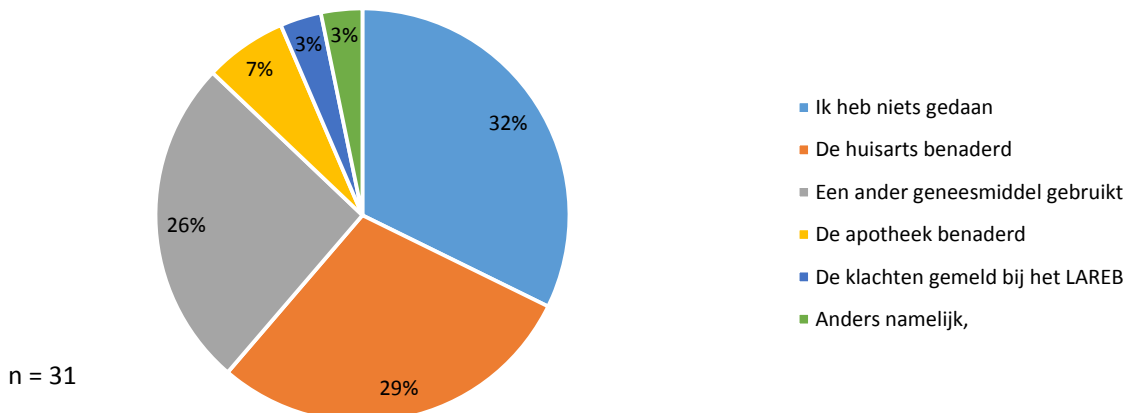
Ondernomen acties

Figuur 4 geeft aan dat vrouwen verschillende acties hebben ondernomen wanneer zij last hadden van de ongewenste effecten na substitutie van de anticonceptiepil. De meeste vrouwen stappen naar de huisarts of ondernemen geen actie.

Figuur 3: Hoe zijn de vrouwen geïnformeerd over substitutie?

Figuur 4: Ondernomen acties na klachten/bijwerkingen

Omgang met de klachten

Er is aan de vrouwen gevraagd of ze door hun klachten/bijwerkingen gehinderd zijn tijdens de volgende situaties; in en om het huis, op het werk, tijdens studie/school, sporten en bij de invulling van hun vrije tijd. Hierbij geven de vrouwen aan dat in de meeste gevallen ze er soms last van hebben. In bijlage 3 staan de exacte resultaten weergegeven van deze vraag. Uit de opgevraagde informatie van het Lareb blijkt dat meer dan de helft van de vrouwen (55%, n=29) is gestopt met de betreffende pil na deze klachten.

Beschouwing

Conclusie

Uit resultaten van dit onderzoek kan geconcludeerd worden dat substitutie van de anticonceptiepil ongewenste effecten/bijwerkingen geeft. Bijna 19% van de vrouwen had last van ongewenste effecten van het preferentiebeleid. Zij hebben het meest last gehad van hoofdpijn, stemmingswisselingen, buikpijn en doorbraakbloedingen. Ruim 45% is ingelicht over substitutie met daarbij de geruststelling dat het niets uit maakt. Wanneer de vrouwen last hadden van de ongewenste effecten beïnvloedde dit soms hun dagelijks leven en zijn ze voor meer informatie naar de huisarts zijn gestapt of hebben geen actie ondernomen. Meer dan de helft van de vrouwen is gestopt met de betreffende pil na deze klachten.

Discussie

Uit resultaten van het surveyonderzoek blijkt dat 27 vrouwen klachten hebben ervaren door substitutie. Dit zijn ongeveer evenveel gemelde klachten als bij het Lareb. Het Lareb kan niet verklaren of dit ook werkelijk komt door de substitutie van de anticonceptiepil. Bij het Lareb zijn de volgende bijwerkingen het vaakst gemeld: hoofdpijn, buikpijn, pijnlijke borsten, misselijkheid en depressie. Uit het surveyonderzoek blijkt dat de respondenten het vaakst last hadden van hoofdpijn, buikpijn, doorbraakbloedingen en stemmingswisselingen. Als we de resultaten van het surveyonderzoek vergelijken met het onderzoek van Lareb (Lareb, 2013) komen de meeste resultaten overeen. Dit toont aan dat de resultaten van dit onderzoek betrouwbaar zijn, ondanks het feit dat er een selecte steekproef is genomen. Het onderzoek van de van het Michigan Universitair medisch centrum toont ook aan dat er daadwerkelijk ongewenste effecten kunnen optreden door substitutie van de anticonceptiepil

en wanneer een vrouw eenmaal een merk van de pil slikt ook dit merk moet blijven gebruiken om dit allemaal te voorkomen (Ansbacher, 2000). Het surveyonderzoek toont dus aan dat dit klopt en een vrouw dezelfde merk pil zou moeten blijven gebruiken om de ongewenste effecten te voorkomen.

Betrouwbaarheid en validiteit

Met een steekproefcalculator is bepaald dat er minimaal 132 respondenten nodig zijn voor een betrouwbaarheid van de resultaten van 75%. Dit aantal is behaald: 144 respondenten hebben de enquête ingevuld. Echter is dit maar een kleine greep uit het totaal aantal vrouwen die de pil gebruiken (1,8 miljoen). De steekproef is select genomen, hierdoor is het onderzoek niet generaliseerbaar voor alle vrouwen die de anticonceptiepil gebruiken en gesubstitueerd is. Uit het onderzoek blijkt dat voornamelijk vrouwen tussen de 18 en 25 jaar de enquête hebben ingevuld. Dit komt doordat de enquête is uitgezet in de eigen sociale omgeving van de onderzoeker. Er zijn niet veel gegevens over de "oudere en jongere" vrouwen uit de doelgroep. Wanneer er meer vrouwen uit een andere leeftijdscategorie meedoen zou het onderzoek nog betrouwbaarder zijn en misschien wel andere resultaten weergeven.

De betrouwbaarheid bij de laatste vraag over hoe de ongewenste effecten de vrouwen hebben beïnvloed tijdens verschillende situaties is moeilijk in te schatten. De respondenten hebben vaak het zelfde antwoord ("soms") gegeven bij de belemmeringen. Waardoor er bijna dezelfde gegevens voortkomen bij elke situatie. Hierdoor kan lastig opgemaakt worden of dit wel eerlijk is ingevuld of dat de respondenten niet meer nauwkeurig waren aan het einde van de enquête en dezelfde antwoorden hebben aangeklikt.

Doordat de enquêtevragen voortgekomen zijn uit de deelvragen, en die weer komen uit de hoofdvraag zijn met de resultaten alle hoofd- en deelvragen beantwoord. Achteraf had er nog wel een vraag toegevoegd kunnen worden aan de vragenlijst. Deze vraag is of de vrouwen gestopt zijn met de anticonceptiepil waarvan ze na substitutie de ongewenste effecten kregen. Wanneer deze vraag gesteld zou zijn, had de deelvraag over welke acties de vrouwen hebben ondernomen beter beantwoord kunnen worden. Nu weten we niet of er met die pil gestopt is toen ze last kregen van de ongewenste effecten. Dit werd namelijk wel

gevraagd door het Lareb aan de patiënten/artsen die de bijwerkingen melden bij het instituut. Er is geen literatuur bekend over of mensen stoppen met het gebruik van de anticonceptiepil wanneer er bijwerkingen optreden. Het Lareb kan niet verklaren in hoeverre de bijwerkingen ook werkelijk komen door de substitutie van de anticonceptiepil. Omdat het Lareb geen inzicht heeft in het medisch dossier. Zo kan er niet opgemaakt worden of de bijwerkingen te wijten zijn aan eventueel ziektes/aandoeningen of andere medicijnen die gebruikt worden. Ook is er bij het Lareb niet bekend hoeveel vrouwen hier geen last van hebben en waarbij de substitutie goed verloopt, omdat er bij het instituut alleen maar bijwerkingen worden gemeld. Er is ook niet bekend of er vrouwen zijn die wel bijwerkingen kregen na substitutie maar het niet gemeld hebben. Eén van de genoemde bijwerkingen van het Lareb was zwangerschap. Om de resultaten onaangepast weer te geven, is dit niet uit de resultaten verwijderd.

Ook zijn er bij het merendeel van de vragen het aantal respondenten verminderd vergeleken met de vraag er voor (bijvoorbeeld: bij vraag één 44 antwoorden en bij vraag twee 42 antwoorden). Dit zijn vaak maar 1 á 2 respondenten, maar het is niet duidelijk waardoor dit aantal minder is geworden. De respondenten hebben waarschijnlijk de enquête afgebroken of de vraag niet ingevuld. Wat men wel kan afvragen is of de ongewenste effecten/bijwerkingen echt door substitutie komen. Dit komt doordat er niet gekeken of er andere factoren meespeelden wanneer deze klachten optraden. Dan moet men denken aan het gebruik van andere medicatie of ziekte/aandoeningen.

In de onderzoeksopzet van dit onderzoek stond beschreven dat een medewerker van het Lareb telefonisch geïnterviewd zou worden om gegevens op te vragen. Door omstandigheden is dit alleen mailcontact geweest. De Vragen die opgesteld waren zijn gemaild naar het Lareb en zijn schriftelijk beantwoord. De gevraagde informatie is wel verschaft, alleen heeft de onderzoeker niet kunnen doorvragen waarom bepaalde gegevens niet bekend waren.

Aanbevelingen

Naar aanleiding van de resultaten van dit onderzoek adviseer ik om:

1. Een vervolgonderzoek te verrichten wat het nou eigenlijk de zorgverzekeraar kost om patiënten te behandelen die bijwerkingen hebben gekregen na substitutie.
2. Een groter onderzoek uit te voeren, waarbij de steekproef wordt vergroot en vrouwen van verschillende leeftijdsgroepen worden benaderd (bv. in samenwerking met openbare apotheken).
3. De patiënten bij substitutie van de anticonceptiepil te informeren over de mogelijke bijwerkingen en de mogelijkheid om deze te melden bij het Lareb.
4. Een vervolgonderzoek uit te voeren, waarbij er gekeken wordt naar de ongewenste effecten/bijwerkingen die optreden bij andere geneesmiddelen die vaak gesubstitueerd worden om de ongewenste effecten van het preferentiebeleid nog beter in kaart te brengen.

Literatuur

Ansbacher, R. (2000, 10 06). *Low-dose oral contraceptives: health consequences of discontinuation*. Opgehaald van ScienceDirect: <http://www.sciencedirect.com/www.dbpr oxy.hu.nl/science/article/pii/S001078240001797>

Buurma, H., Beudeker, H., de Jong-van den Berg, L., & Leufkens, H. (2009). *Het geneesmiddel*. Maarssen: Elsevier Gezondheidszorg.

KNMP. (2014). *Preferentiebeleid*. Opgeroepen op 09 17, 2014, van KNMP: <http://www.knmp.nl/organisatie-regelgeving/preferentiebeleid-1>

KNMP geneesmiddel informatie centrum. (2013, 06). *Handleiding Geneesmiddelsubstitutie*. Opgeroepen op 09 21, 2014, van KNMP: <http://www.knmp.nl/downloads/product-en-diensten/farmacotherapie/handleiding-substitutie.pdf>

Lareb. (2013, 02). *Overview of reported adverse drug reactions in association with*. Opgeroepen op 10 01, 2014, van Lareb:

http://www.lareb.nl/Signalen/KWB_2012_4_subst.aspx

Rasoft. Inc. (2013). *steekproefcalculator*.
Opgeroepen op 10 02, 2014, van
steekproefcalculator:
<http://www.steekproefcalculator.com/steekproefcalculator.htm>

Stichting Farmaceutische Kengetallen. (2013, 09 05). *NSAID's al jaren meest gebruikt*.
Opgeroepen op 10 01, 2014, van SFK:
<http://www.sfk.nl/nieuws-publicaties/PW/2013/nsaid2019s-al-jaren-meest-gebruikt>

ThesisTools. (sd). *Home*. Opgehaald van ThesisTools
Online Enquêtes:
<http://www.thesistools.com/>

Bijlage 1:

1. Wat is uw leeftijd?
 - a) Jonger dan 18 jaar
 - b) 18 - 24 jaar
 - c) 25 - 30 jaar
 - d) 31 - 35 jaar
 - e) 36 - 40 jaar
 - f) Ouder dan 40 jaar
2. Welke anticonceptiepil gebruikt u? (wanneer u dit niet weet, vul dan "weet ik niet" in)
.....

3. Heeft u wel eens in de apotheek met de volgende situaties te maken gehad*:

Ik heb een ander merk van mijn anticonceptiepil gehad	Ja / nee
Ik heb een andere kleur doosje gehad van mijn anticonceptiepil	Ja / nee
Ik heb wel eens een andere kleur tablet gehad van mijn anticonceptiepil	Ja / nee
Ik heb wel eens een andere anticonceptiepil gehad dan die ik normaal gebruik	Ja / nee

** Als u minimaal 1 keer ja heeft aangekruist in bovenstaande tabel kunt u verder met vraag 4.
Als u in bovenstaande tabel 4 keer nee heeft ingevuld, kunt u stoppen met het invullen van de vragenlijst. De komende vragen zijn niet voor u van toepassing. Bedankt voor uw medewerking.*

4. Bent u geïnformeerd (door uw arts/specialist/apotheek) toen u te maken kreeg met 1 van de vier genoemde situaties in bovenstaande tabel?
 - a) Ja (ga verder met vraag 5)
 - b) Nee (ga verder naar vraag 7)
5. Zo ja, door wie bent u dan geïnformeerd?
 - a) Door de apotheker/apothekersassistente
 - b) Door de arts
 - c) Door de specialist
 - d) Weet ik niet meer
6. U heeft aangegeven dat u bent geïnformeerd. Heeft u informatie gekregen over de mogelijke gevolgen van de omwisseling (Substitutie)?
 - a) Ik ben niet geïnformeerd over de gevolgen van de omwisseling.
 - b) Ik ben niet geïnformeerd over de gevolgen van de omwisseling. Mij is wel verteld dat ik iets anders kreeg, maar met geruststelling dat het niets uitmaakt.
 - c) Ik ben geïnformeerd over de gevolgen van de omwisseling, maar mij is niet om toestemming gevraagd. Ik heb begrepen dat het niet anders kon.
 - d) Ik ben geïnformeerd over de gevolgen van de omwisseling en ik heb ook toestemming gegeven, wetend dat het mogelijk (negatieve) gevolgen heeft en dat ik daar wel op moet letten.
 - e) Anders namelijk.....

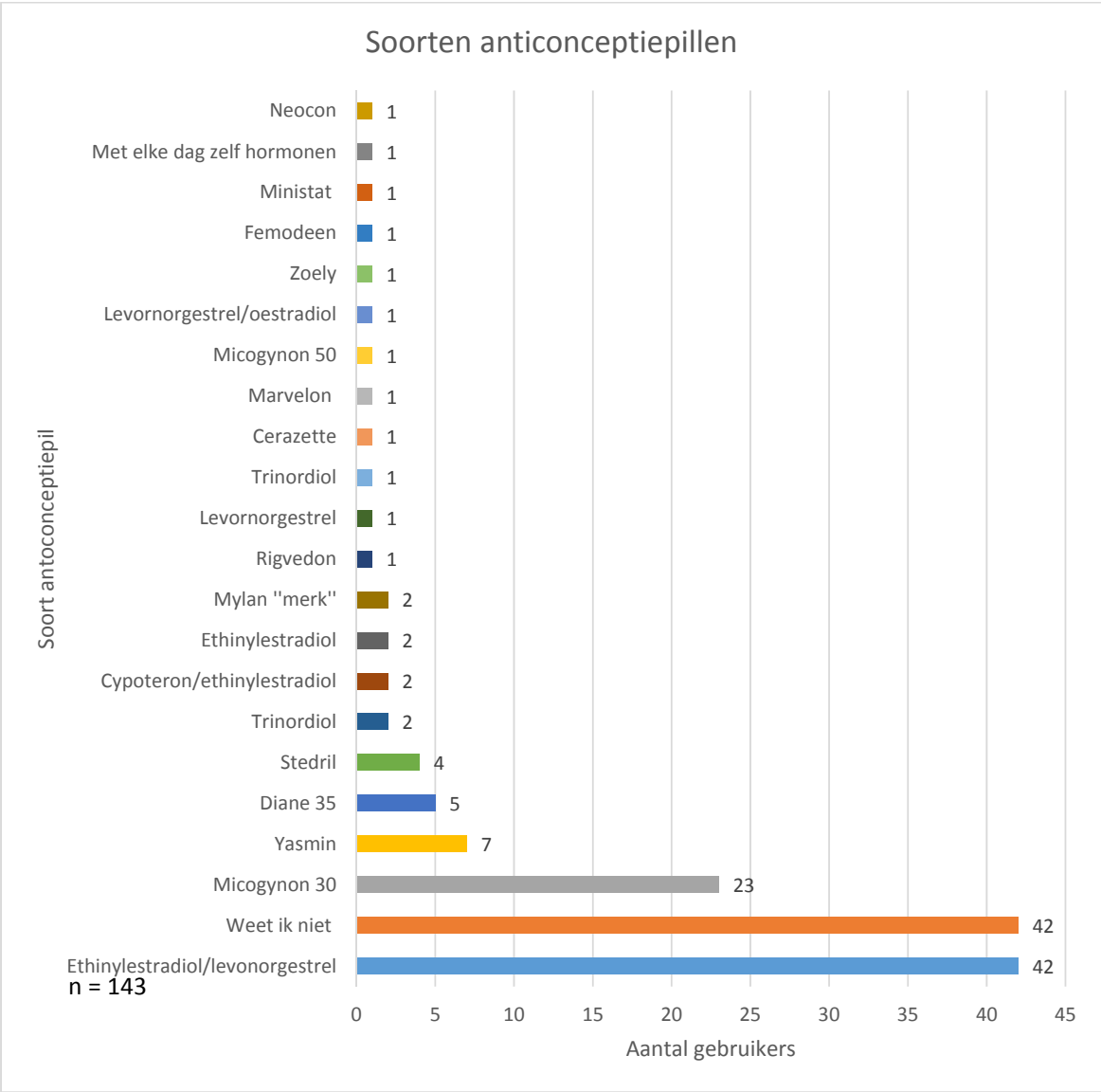
7. Heeft u wel eens lichamelijke klachten en/of bijwerkingen gehad na de omwisseling (substitutie) van de pil?
- Ja
 - Nee (U bent klaar met het invullen van deze enquête, ik wil u bedanken voor de medewerking)
8. Wat voor lichamelijke klachten / bijwerkingen waren dit? (meerdere antwoorden mogelijk)
- Misselijkheid
 - Hoofdpijn
 - Buikpijn
 - Depressie
 - Acne
 - Uitslag
 - Pijn aan de borsten
 - Stemmingswisselingen
 - Doorbraakbloedingen
 - Anders, namelijk
9. Hoe bent u omgegaan met deze lichamelijke klachten en/of bijwerkingen? (meerdere antwoorden mogelijk)
- Ik heb de huisarts benaderd voor het verhelpen van mijn klachten.
 - Ik heb de apotheek benaderd voor het verhelpen van mijn klachten.
 - Ik heb een ander geneesmiddel moeten gebruiken om mijn klachten te verhelpen (bv. paracetamol bij hoofdpijn)
 - Ik heb mijn klachten gemeld bij het Nederlands instituut voor bijwerkingen (LAREB).
 - Anders, namelijk.....

10. In welke mate bent u gehinderd door uw klachten en/of bijwerkingen tijdens de volgende situaties:

	Voortdurend	Meestal	Vaak	Soms	Zelden	Nooit	Niet van toepassing
In en om het huis	0	0	0	0	0	0	0
Werk	0	0	0	0	0	0	0
Studie/School	0	0	0	0	0	0	0
Sporten	0	0	0	0	0	0	0
Invulling vrije tijd	0	0	0	0	0	0	0

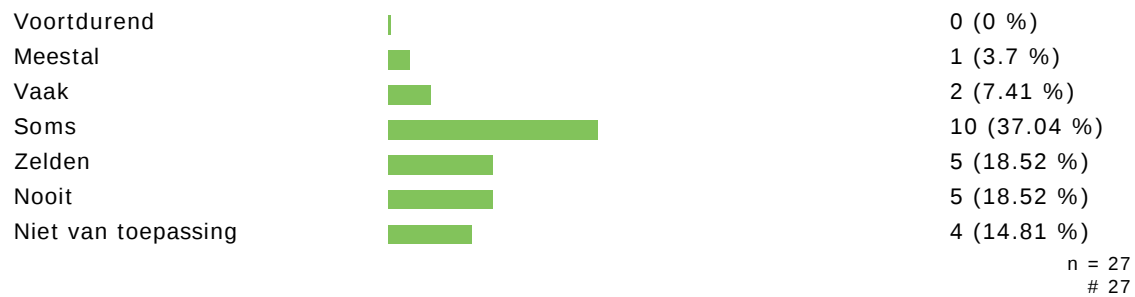
Dit was het einde van de enquête, bedankt voor uw medewerking!

Bijlage 2: Soorten anticonceptiepillen

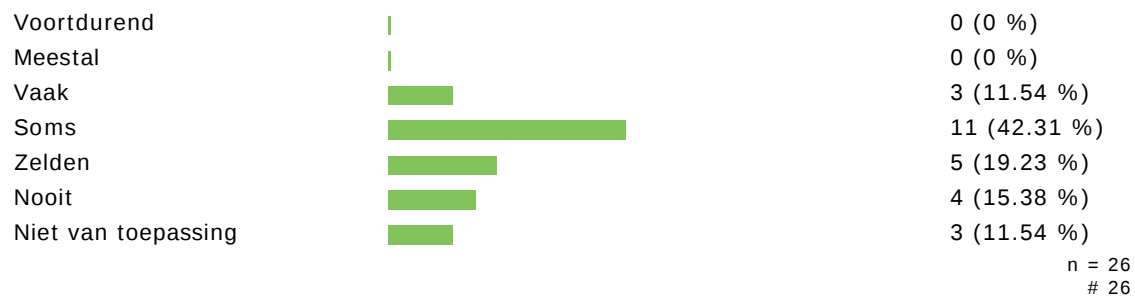

Bijlage 3:

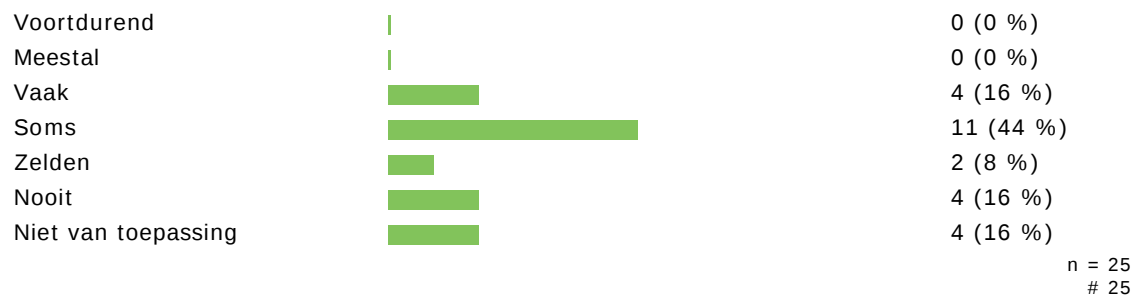
In welke mate bent u gehinderd door uw klachten en/of bijwerkingen tijdens ... In en om het huis

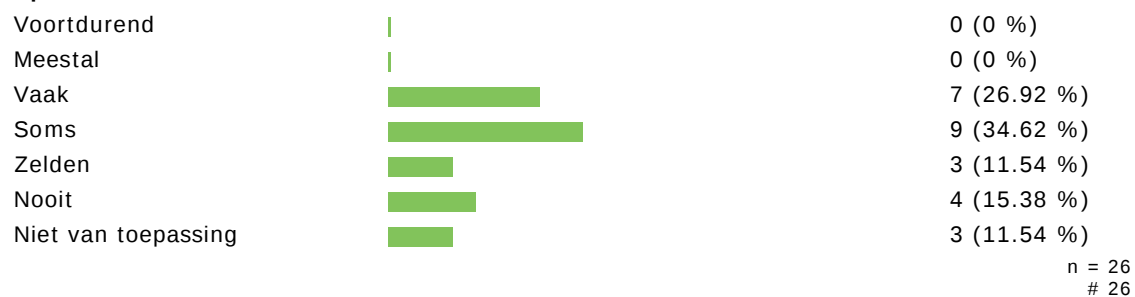
In welke mate bent u gehinderd door uw klachten en/of bijwerkingen tijdens ... Werk

In welke mate bent u gehinderd door uw klachten en/of bijwerkingen tijdens ... Studie/school

In welke mate bent u gehinderd door uw klachten en/of bijwerkingen tijdens ... Sporten

In welke mate bent u gehinderd door uw klachten en/of bijwerkingen tijdens ...

Invulling vrije tijd

Voortdurend		0 (0 %)
Meestal		0 (0 %)
Vaak	■	3 (12 %)
Soms	■	7 (28 %)
Zelden	■	6 (24 %)
Nooit	■	4 (16 %)
Niet van toepassing	■	5 (20 %)

n = 25
25

Bijlage 4: Vragenschema

Hoofdvraag	Filtervragen	Enquêtevraag 1 Enquêtevraag 2 Enquêtevraag 3
	Deelvraag 1	Enquêtevraag 7 Enquêtevraag 8 Enquêtevraag 10
	Deelvraag 2	Enquêtevraag 4 Enquêtevraag 5 Enquêtevraag 6
	Deelvraag 3	Enquêtevraag 9
	Deelvraag 4	Interviewvraag 1 Interviewvraag 2 Interviewvraag 3 Interviewvraag 4 Interviewvraag 5 Interviewvraag 6